

Hazırlayan

Kübra ÇÜMEN

BASLIICA
ARAŞTIRMA
YÖNTEMLERİ

1. Mantıksal Yöntem

Araştırmalarda verileri değerlendirip, mukayeseler ve analizler yardımıyla gerçeği anlamak ve sonuçlar çıkarmak amaçlandığına göre bu yol tamamen mantığın yoludur. Bilimin temeli mantık olduğundan , en temel bilimsel yönteminde mantıksallık olduğunu belirtmek gerçekçi olacaktır. Mantıksal yöntemin üç yolu vardır: Tüme varım, tümden gelim ve mukayese.

Fen bilimleri araştırmalarında daha çok tümden gelim yolunun izlendiği , inanılan bir doğrudan veya hipotezden hareket edilerek olay ve olguların bu genellemeye uygunluğu irdelenir.

Sosyal bilimlerde ise tümevarım yöntemi izlenir. Olay ve olgular tek tek incelenerek genel sonuca ulaşılmaya çalışılır.

Mukayese yöntemi de mantığa dayalıdır. Araştırma türleri arasında oldukça geniş bir yere sahiptir. İki dönemin, iki bölgenin, ülkenin ve yöntemlerin, karşılaştırmalı incelenmesi yapılarak bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılır. Örnek olarak, Japonya ile Türkiye ekonomik kalkınma süreçlerinin mukayeseli incelenmesi, Divan edebiyatı ve Tanzimat edebiyatı karşılaştırılması gibi.

2.Kütüphane Araştırması (Literatür Tarama)

Var olan kaynak ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya literatür tarama denir. Literatür taraması, araştırma probleminin seçilerek anlaşılmasına ve araştırmanın tarihsel bir perspektife oturtulmasına yardımcı olur.

ÇEŞİTLERİ/AMAÇLARI	BU TÜR ARAŞTIRMALARI YAPANLAR
Basit Kaynak İncelemesi: Okuma, inceleme, ilgilenme, bilgilenme ve olayı anlama.	Tüm okurlar, yazarlar, araştırmacılar, konuyla ilgili öğrenciler
Literatür Bildirimi: Konuyla ilgili yayınları tanıtan inceleme.	Akademik makale, tez veya bilimsel rapor yazan araştırmacılar ve akademisyenler.
İçerik Analizi: Yayınların, görsel ve sözel iletişimlerin içeriğini inceleme.	Diğer yöntemler uygun olmadığı için içerik analizi yöntemini kullanan araştırmacılar.
Alanyazın İncelemesi: Belirli bir konudaki tüm yayınların inceleyerek gerçeğe ulaşmak ve sorunu çözmek.	Tüm araştırmacılar ve akademisyenler.

3.Arşiv ve Doküman İncelemesi

Kütüphanelerde, müzelerde devlet dairelerinde, kurum ve kuruluşlarda vb. yerlerde muhafaza edilen belge, dosya, doküman gibi kaynakların, künyelerini saptayarak, içerdikleri bilgiler yardımıyla, gerçeklerin ortaya çıkarılması ve üzerinde durulan olayın aydınlatılmasıdır.

Tarih, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve kültür gibi alanlarda arşiv incelemesi önem taşır.

Doküman incelemesi yaparken izlenebilecek bir dizi aşama vardır. Ancak, bu aşamalar daha çok genel bir yönerge olarak dikkate alınmalıdır. Her araştırmacı bu aşamaları araştırma probleminin niteliğine, doküman incelemesi sonucunda elde etmeyi hedeflediği veriye veya dokümanları ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelemek istediğine bağlı olarak yeniden yorumlayabilir.

Doküman incelemesi belli başlı beş aşamada yapılabilir:

- 1) dokümanlara ulaşma
- 2) orijinalliğin kontrol edilmesi
- 3) dokümanların anlaşılması
- 4) verinin analiz edilmesi
- 5) verinin kullanılması

4. Alanyazın İncelemesi

Başlı başına bir araştırma yöntemidir. Bibliyografya düzenleme, literatür bildiriminde bulunma veya eserlerin özetini vermekten daha ötede, belirli aşamalardan oluşan, incelemeyi tamamlayarak bir sonuca ulaşmayı hedefler. Bir konuda yazılan eserlerin nasıl bir araya getireleceği, hangi kriterlere göre alanyazın incelemesinin yapılacağı, alanyazın incelemesine konu olan eserlerin kalite ve değerlerinin nasıl irdeleneceği, alanyazın incelemesi yöntemiyle bilimsel gerçeklerin ortaya çıkarılması bu yöntemin esası ve amaçlarıdır.

Söz konusu alanda uzman olan araştırmacıların ve yazarların , konuyu nasıl ele alıp hangi sonuçlara ulaştıklarını belirler. Konuyla ilgili olarak hangi fikir ve düşüncelerin oluştuğunu, bunların güçlü ve zayıf yönlerinin neler olduğunu ayrıntılı şekilde irdelenir.

Örnek olarak, enflasyon konusunda alanyazın incelemesi, Türkiye topraklarında konusunda yazın incelemesi

5.Söylem Analizi

İletişimlerin ve konuşmaların analiz edilmesi demektir. Özellikle mülakatlarda ve anketlerde konuşmacının niyeti esas alınarak, iletişimin nasıl yapılandırıldığı dikkate alınarak durum açıklanmaya çalışılır. Sosyal ve kültürel araştırmalarda, gerek konuşmaların, gerekse metinlerin nasıl anlam

ürettikleri üzerinde duran ve yaygın şekilde kullanılan bir yöntemdir. İçerik analizi ile benzeşen yönleri çoktur.

6. Anket Yöntemi

Anket aslında tüm bilim dallarında kullanılan veri toplama tekniğidir. Bu yöntemde verileri yüz yüze görüşerek, mektupla, telefonla veya internet ortamını kullanarak elde ederiz.

Anket kişilerden bilgi almak, görüş ve tutumlarını saptamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Anket kişilerden bilgi almak, görüş ve tutumlarını saptamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu amaçla kendilerine başvuru alan insanlar işçi, memur, ev hanımı, işsiz, tüketici, seçmen, zengin vb. çok çeşitli olabilir. Anket yöntemiyle bireylerden alınan veriler kendilerine ilişkin olabileceği gibi, aileleriyle, iş yerleriyle, karşılaştıkları olaylar veya yaşadıkları ortamlarla gözlemleriyle ve tahminleriyle de ilgili olabilir.

Anket yönteminin uygulama şekli olarak yedi türü mevcuttur:

- Yüz yüze görüşme
- Derinlemesine mülakat
- Posta yoluyla anket
- Telefonla anket
- İnternet ortamında anket
- Odak grup görüşmeleri
- Omnibus Anket

7. Projektif Araştırma Teknikleri

Deneklerin açıkça ifade ederek ortaya koyamadıkları, bilinçaltındaki duygu ve düşüncelerini göstermeye yarayacak şekil ve sözcüklerden yararlanır.

- Başlıca yöntemleri ise:
- Kelime çağrıştırma
- Resim yorumlama
- Cümle tamamlama
- Üçüncü kişi tekniği
- Rol oynama
- Karikatür yöntemi
- Analoji yöntemi
- Gelecek senaryosu

8. Eylem Araştırmaları

Literatürde “action research” olarak bilinir. Her alanda uygulama olanağı olmakla birlikte eylem araştırması, eğitim alanında daha çok görülmektedir. Eylem araştırmasında, araştırmacı olayın içerisinde

ve onun bir parçası olarak, hem araştırmacı, hem de eylemci durumunda yer alır. Kendisi katılarak, araştırmasını uygulama bakımından zenginleştirmektedir. Kendi ortamını ve etkinliklerini daha iyi anlamak ve bunu grup arkadaşlarıyla paylaşmak olanağı doğmaktır. Gerek sosyal olaylarda gerekse eğitim alanında da eylem araştırmasının üç yönlü amacı bulunmaktadır:

- Sosyal ve eğitim faaliyetlerinin makul ve adil olmalarını sağlama
- Bu faaliyetleri anlama ve ilgili kavramları geliştirme
- Bu faaliyetlerin yürütüldüğü ortamı geliştirme

Örnek olarak, İskoçya da okul programlarının ıslahında uygulanmıştır.

9. Örnek Olay İncelemesi

Alan araştırmalarının bir türü olup, başlıca özelliği, bir tek olayı, bir işletmeyi, bir örgütü, hatta bir insanı veya ülkeyi ele alarak ayrıntılı şekilde incelemektedir. Köy monografisi, bir şirketin bir politik partinin monografisi, antropolojik konular gibi konularda bu gruba dahildir.

Örnek, IMF tarafından yapılan “Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği” adlı araştırmada böyle yapılmıştır. Bu tür araştırmalarda her çeşit bilgi toplama yöntemine başvurulabilir: Yüz yüze görüşme, deney ve gözlem gibi.

Olay incelemesinin güçlü yanı belirli bir olay ya da duruma konsantre olmaya, birbirini etkileyen prosesler belirlemeye elverişli olmasıdır.

10. Gözlem Yöntemi

Bu tür araştırmalarda veri toplama gözlem yoluyla gerçekleştirilmektedir. Gözlemci ve denek, sonuç üzerinde etken olmadığı için, yüz yüze görüşmeye, mektup ve telefonla bilgi almaya göre daha sağlıklı ve doğru veri toplama olanağı vardır. Soru sorulmaz yapılan gözlemler kaydedilir. Gözlemcinin olay ya da denek üzerinde herhangi bir etkilemesi olmayıp, sadece incelediği olaya ilişkin sayımları veya izlenimlerini kaydetmekle yetinmektedir.

Gözlem doğal ortam araştırmalarının belirgin bir örneğidir. Olayların doğal oluşum içerisinde izlenmesini esas alır. Fakat gözlemin sıradan bir faaliyet olmaktan çıkıp bilimsel bir nitelik kazanabilmesi için bazı koşullar gerekir. Bu koşullar şöyle belirtilebilir; öncelikle gözlem belirli bir araştırma amacına hizmet etmelidir. İkinci olarak araştırmacı tarafından planlanmış bir faaliyet olmalıdır. Üçüncüsü, gözlem sonuçları sistematik biçimde kaydedilmelidir. Nihayet dördüncü olarak güvenilirlik ve geçerlilik açısından gözlem sonuçları kanıtlanabilmelidir.

11. Deneysel Yöntem

Deneyler, fen bilimlerinde yaygın olarak kullanılan bir araştırma yöntemidir. Gruplara ayrılmış veya tek grup halinde mevcut olan materyali herhangi bir işleme tabi tutmadan ölçmek, tartmak, saymak, görmek, tatmak, koklamak vb. yollarla sağlanan bilgileri kaydetmek ya da aynı materyali bir işleme tabi tutmak suretiyle denemeler gerçekleştirilir.

İnsanlar yaşamları boyunca birçok şeyi deneme yanılma yoluyla öğrenirler.

Deneysel yöntemler üçe ayrılırlar:

- **Klasik deneysel yöntem:** Kontrol grubunun olduğu, gruplara ayırmanın rastgele olarak yapıldığı, duruma göre ilk ölçümün olduğu deneylerdir.
- **Yarı deneysel yöntem:** Bu yöntemde grupların rastgele seçilme olanağı olmadığından, mümkün olduğu kadar birbirine benzer eleştirmeler yapılmaya çalışılır.
- **Ön deneysel yöntem:** Klasik deney yöntemindeki işlemlerden biri veya ikisi eksik olursa, buna ön deneysel yöntem adı verilir. Yani, rastgele atama yapılmazsa veya ön test son test işlemleri oluşmaz ise bu kategoride yer almaktadır.

12. İstatiksel Analiz Yöntemi

İstatistikte kullanılan tekniklerden yoğun şekilde yararlanılması durumunda, böyle bir araştırma istatistiksel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmış demektir. Güvenilir, geçerli ve yeterli veri elde etme, konuya uygun olarak ve usulüne göre düzenlenmiş tablolar, endeks hesaplamaları, grafikler, yaygın olarak bilinen betimsel istatistikler, ilişkisel istatistikler, olasılık analizleri, dağılım türleri vb. gibi analizler yer almaktadır.

13. Tarih Araştırmalarında Yöntem

“Geçmişin bilimi olan” veya “geçmişte olan hadiseler hakkındaki verileri” vb. birçok tanımı yapılan tarih bilimi de sosyal bilimcilerin tümünü yakından ilgilendirir.

Günümüz toplumlarını her bakımdan ilgilendirdiği için, tarihçilerin aralandıkları kaynaklara ve yöntemlere kısaca göz atmak ve kaynakların aşağıdaki gibi üç ana başlık altında toplanabildiğini hatırlatmakta yarar vardır:

Sözlü kaynaklar: Şiirler, hikayeler, efsaneler, mitler, destanlar

Yazılı, çizili, sesli, ve görüntülü kaynaklar: Arşiv malzemeleri, kütüphane malzemeleri, müzelik malzemeler

KAYNAKÇA

ARIKAN R. (2011). Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Nobel Yayınları, ANKARA.